

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Elburg;
Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der
Meij, Alphen a.d. Rijn; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan
Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M.
Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A.
Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee,
Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d
Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de
administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen
a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs
voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar.
Advertenties f 0.25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

De jeugd moet onderwezen worden.

**„Die Hij onze vaders geboden heeft,
dat zij ze hun kinderen zouden bekend
maken. . . . en dat zij hun hoop op God
zouden stellen”.**

Psalm 78 : 5b en 7a.

U kent de derde vraag die gesteld wordt bij de doop. Ouders beloven hier hun kind in de voorzeide leer te onderwijzen en te doen onderwijzen.

De kerk moet dat doen beloven omdat de Heere Zelf het onderwijzen heeft geboden. Asaf in zijn psalm plaatst ons voor dat gebod van de Heere. Hij zegt: de Heere heeft geboden. Daarmee citeert hij Mozes die dat gebod van de Heere aan Israël gaf.

De Heere heeft allereerst de ouders zelf geboden om hun kinderen te onderwijzen. Ouders, doet u naar de gegeven belofte, buigt u onder het gebod van de Heere? De belofte afgelegd bij de doopvont heeft de kracht van een eed. Het ja-woord is uitgesproken ten aanhore van vele getuigen, maar vooral ten aanhore van de Heere. Het is uitgesproken voor Zijn aangezicht. 't Wordt toch geen meeneed? We hebben 't zo druk vandaag met allerlei. We verontschuldigen ons zo gemakkelijk. Maar hoort het, laat het tot u doordringen: de Heere heeft het geboden! Buigt onder dat gebod opdat het u en uw kinderen welga!

Dan is er ook het gebod om uw kinderen te doen onderwijzen. Op de doopzitting spreken we wat het doen onderwijzen betreft eerst over de school, en dat in overeenstemming met artikel 54 van de Dordtse kerkorde. Dat artikel luidt: de kerkeraden hebben toe te zien, dat de ouders overeenkomstig hun doopbelofte hun kinderen doen onderwijzen op de scholen, die tot grondslag hebben Gods Woord en de drie formulieren van enigheid. 't Gaat om een school die zoveel mogelijk harmonieert met de kerk. Vanuit gemakzucht worden soms kinderen gestuurd naar de dichtstbijzijnde school. De gevolgen openbaren zich later. Er komt een tweespalt tussen kerk en school. Het resultaat is veelal kerkverlating. Een kerk die onvoorwaardelijk buigt onder Gods Woord en een school die het Woord van God relativeert verdragen elkaar niet. Een konflikt is onvermijdelijk.

Het doen onderwijzen heeft ook betrekking op de catechisatie, en juist daarop. Dan moeten we weten dat de catecheet er is omdat de kerkeraad het hem heeft opgedragen, dit is omdat de Heere heeft geboden dat de jeugd van de gemeente onderwijs zou ontvangen. Dus achter dit onderwijs staat de Heere Zelf en Zijn gebod. Het is nodig juist vandaag dit te onderstrepen. Ouders zenden hun kinderen dus naar catechisatie omdat zij dit hebben beloofd bij de doop van hun kinderen en omdat zij buigen onder het gebod van de Heere. Wel of niet naar de catechisatie —, dat is geen zaak die ter discussie staat!

Nadat de psalm van Asaf het gebod van de Heere heeft benadrukt, wordt nu ook gezegd wat de inhoud van het onderwijs dient te zijn.

Het woord „die” heeft betrekking op: „Want Hij heeft een getuigenis opgericht in Jakob, en een wet gesteld in Israël”, en ook op de woorden van het voorgaande vers: „vertellende de loffelijkheden des Heeren, en Zijn

sterkheid, en Zijn wonderen, die Hij gedaan heeft”.

Het eerste is duidelijk. 't Gaat om de wet gegeven op de twee stenen tafelen, de wet gegeven in het Genadeverbond, de wet met die drievoudige functie om ons te ontdekken aan de zonde, om ons heen te tuchtigen naar de grote Wetsvolbrenger Jezus Christus, en om richtsnoer te zijn voor het nieuwe leven. Van die wet moeten we zeggen: het gebod des Heeren is zeer wijd. Wij willen die wet verengen. Als ik maar niemand vermoord, als ik de echt maar niet breek, als ik maar niet steel en lieg, dan heb ik de wet volbracht. De catechismus spreekt op de juiste wijze over de geboden. 't Gaat daarbij niet alleen over daden, maar ook over woorden en gedachten. 't Gaat daarbij niet alleen over zonden van bedrijf, maar ook over de zonden van nalatigheid.

Het tweede betreft de daden van de Heere in het verleden. Dan moeten we denken aan de uittocht van Israël uit Egypte, aan de doortocht door de Schelfzee en de woestijn, en aan de intocht in Kanaän. Onder het Oude Testament waren het die daden des Heeren die de ouders hun kinderen moesten vertellen. Onder het Nieuwe Testament gaat het om die daden van de Heere die Hij gedaan heeft in de vijf heilsfeiten. Dat zijn de grote daden des Heeren! Ten eerste het Kerstfeest: hoe God Zijn belofte heeft vervuld, hoe Hij Zijn eniggeboren Zoon heeft gezonden naar de aarde: de Zaligmaker van arme zondaars. Ten tweede het feit van de goede vrijdag: Jezus Christus vanaf het kruis afkondigende de verzoening door voldoening en op dat kruis stervende, opdat Sion door recht verlost zou worden en opdat goddelozen om niet gerechtvaardigd zouden worden. Ten derde het feit van de opstanding: Hij, Jezus Christus, opgestaan om te doen opstaan uit de dood. Ten vierde het feit van de hemelvaart: Jezus Christus opgevaren om daarboven plaats te bereiden, de biddende Hogepriester, om daarboven in het Vaderhuis te brengen. Ten vijfde het feit van Pinksteren, de uitstorting van de Heilige Geest: door die Geest wedergeboorte, geloof en bekering, de levendmakende Geest, Die dode mensen doet horen de stem van de levende God, Die verdorven zondaren vernieuwt en herstelt om Gode lof te zingen en te leven.

We hebben onze kinderen en de jeugd van de gemeente dus heel wat te vertellen en bekend te maken.

Weer benadrukken we het: de Heere wil dit, Hij gebiedt dit. Zijn wet, Zijn inzettingen, Zijn grote daden in het verleden bekendmaken. U mag die niet verzwijgen, u mag ze niet verbergen, u moet die bekendmaken. Onze kinderen, onze jeugd, zij moeten erbij opgroeien, zij moeten die weten.

Hier — in de psalm — gaat het nu ook om het doel ervan. Duidelijk wordt gezegd waartoe dit onderwijs, dit bekendmaken. Vers 6 van de psalm van Asaf zegt: opdat het navolgende geslacht die wet en die daden des Heeren weten zou, de kinderen, die geboren zouden worden. En het slot van vers 7 zegt: opdat zij Gods daden niet zouden vergeten, maar Zijn geboden bewaren. Hoe erg indien onze kinderen niet zouden weten Gods geboden en Gods daden. Dan blijven zij in onwetendheid en gaan tenonder. Het moet aangrijpen indien er een jeugd is die niet naar het onderwijs van de ouders wil luisteren, die niet meer op de catechisatie komt of niet

voor catechisatie wil leren. Moest de Heere ook al niet onder het Oude Testament klagen: Mijn volk gaat verloren omdat het geen kennis heeft? Gewis — zonder kennis gaan we verloren. Hier past dan diepe bewogenheid met jeugd die opgroeit zonder kennis.

Wat is het doel van Gods gebod om onze kinderen, om onze jeugd te onderwijzen en te doen onderwijzen? 't Wordt zo prachtig gezegd in Asafs psalm. Het doel is dat zij hun hoop op God zouden stellen.

Dus we mogen zeggen: Gods bewogenheid zit achter Zijn gebod om onze kinderen te onderwijzen en te doen onderwijzen. Het is geen bevel zonder meer, maar Gods diepe bewogenheid met gevallen mensenkinderen, met kinderen die nakomelingen zijn van Adam, die kinderen van ons zijn, die hun onreinheid en verdorvenheid van ons geërfd hebben. God heeft geen lust in de dood van goddelozen. Dat zit dus achter Zijn bevel om onze kinderen te onderwijzen en te doen onderwijzen. 't Gaat dus om de eeuwige zaligheid van onze kinderen, van onze jeugd. Opdat zij hun hoop op God zouden stellen. Jongens en meisjes, wat is jullie hoop? Een wijsgeer heeft vroeger gezegd: het zijn van de mens wordt bepaald door wat hij hoopt. Zonder hoop dan zijn we wanhopig. Er zijn wat jongemensen vandaag die geen hoop meer hebben. Ik geef toe dat de misere op de aarde groot is. Terecht kun je de vraag stellen: waar gaan we naar toe? Ik denk aan het terrorisme, de bomaanslagen, de wapeningswedloop. 't Is geen wonder dat velen geen hoop meer hebben, en wegvluchten in alcohol, drugs en wereldsvermaak. 't Is bekend dat de zelfmoordgevallen schrikbarend toenemen. Jongemensen en ouderen die het niet meer zien zitten. Kijk — als jullie hoop bepaald wordt door tijdelijke en door wereldse dingen dan is het begrijpelijk dat ook jij uiteindelijk diep teleurgesteld wordt. Alle hoop op aardse dingen is geen vaste, geen zekere hoop, is wankel en onzeker.

Hoop op God die is niet wankel en onzeker, omdat God niet wankel en onzeker is. Hij is de vaste, de zekere, de eeuwige God.

Heel het onderwijs van de ouders en van de kerk heeft het doel dat jongens en meisjes hun hoop op God zouden stellen. Neen — dat kunnen ouders niet bewerken, en kan de catecheet niet bewerken. Dat is het werk van de Heilige Geest. Daarom zullen ouders en catecheten hun arbeid biddend dienen te verrichten.

Och — zoudt ge uw hoop op mensen bouwen, of op wankel aardse dingen? Hoe arm zijn we dan. Op het sterfbed valt al die hoop als een kaartenhuis ineen. Hoe rijk als het wordt: hoop op God. Zulken worden niet beschaamd.

ds. v.Z.

Van de administratie

U kunt begrijpen dat we verblijd zijn dat we mogen doorgeven dat weer 18 nieuwe abonnees konden worden ingeboekt, die of zichzelf hebben opgegeven of door vrienden, predikanten of kerkeraden werden opgegeven.

Bovendien ontvingen we f 99,50 aan giften voor ons blad en een nagift van f 50,— voor de ontmoetingsdag. Bijzonder veel dank aan allen die hieraan hebben meegewerkt.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. **Oude jaargangen.** Een van onze jongere predikanten zou graag in het bezit komen van de vroegere jaargangen van ons blad. Het gaat om de jaargangen 1 tot en met 15. Is er misschien een van onze lezers, die ze bewaard heeft en er een goede bestemming aan wil geven? Mogelijk heeft iemand slechts een gedeelte van deze jaargangen, zodat er een complete verzameling kan komen, afkomstig van verschillende adressen. Graag hoor ik iets. Men moet nog niets opzenden, maar voorlopig volstaan met een enkel berichtje, telefonisch of schriftelijk. Bij voorbaat mijn dank.

2. **School voor Dundas en Hamilton.** Per bank ontving ik voor de school een gift van f 200.- van HKW te S. Waarvoor hartelijk dank.

3. **Ds. D. Slagboom.** Volgens afspraak moet onze vriend en medewerker aan ons blad in het Diaconessenhuis te Leiden worden opgenomen voor het ondergaan van een operatie. We hopen van harte dat de Heere het naar lichaam en ziel wel maakt.

B.

Uit het land van de Bijbel 64.

C. HET KRIJGSWEZEN (10).
"Het schild des geloofs".

Nadat wij een en ander geschreven hebben over "het schoeisel" van de "bereidheid van het Evangelie des vredes", willen wij nu een en ander schrijven over "het schild des geloofs".

Al de delen van de "Christelijke wapenrusting" hebben onderling een nauw verband met elkaar. Niet één deel kan gemist worden. Zij zijn ook alle met elkaar verbonden. Wij denken hier aan hetgeen Paulus schrijft in I Kor. 12 : 15:

"Indien de voet zeide: Dewijl ik de hand niet ben, zo ben ik van het lichaam niet; is hij daarom niet van het lichaam?"

En daarbij dienen we dus ook te letten op het verband, dat al die delen met elkander hebben.

Want hoe kan de christen o.a. "gerechtigheid" beoefenen zonder de "waarheid" te beleven en in het "spoor der gerechtigheid te wandelen" en ook: zonder die "bereidheid van het Evangelie des vredes", ja, zonder... het "geloof"! Daarom lezen we in Efeze 6 vs. 16: "Bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs, met hetwelk gij al de vurige pijlen des bozen zult kunnen uitblussen".

Juist de beoefening van het ware geloof wordt zo heftig aangevallen. En dat wel byzonder in onze tijd! Zegt de wereld niet: wie gelooft er nu nog in God en in Bijbel, in "hel" en "hemel"?

Wat wordt onze "jeugd" van vandaag ernstig geïnfecteerd! En als men zagezegd nog wil geloven, dan moet in ieder geval het geloof aangepast worden aan de moderne "wetenschapsleer" en wat in feite neer komt op... wat de mens wil!

Welnu! Zo is er vandaag byzonder noodzakelijk zulk een deugdelijke wapenrusting, waartoe ook behoort het "ware, zaligmakende" geloof. Het geloof... "dat de wereld overwint"!

Maar laten we nu wat nader bezien dat "schild" van de "wapenrusting Gods". Men had "kleine" en "grote" schilden. Het "kleine" schild als behorende tot de gewone uitrusting werd veelal gedragen door de "boogschutters" volgens I Kron. 5 vs. 18 en 2 Kron. 14 : 8, terwijl het "grote" schild tweemaal zo groot was en het gehele lichaam bedekte. Het was van hout en met leer overtrokken. Vandaar, dat er sprake was van een: "verbranden" der schilden.

Welnu, zo vond de strijder volkomen beveiliging achter zijn schild. Het bezit van zulk een schild was voor de strijder een eer. Dat kunnen we afleiden uit David's "klaagzang" nadat Saul zo smadelijk gesneuveld was op Gilboa, namelijk: *zonder schild*! Want zo horen we David in zijn "klaagzang" over Saul uitroepen in II Samuël 1 vs. 21:

"Gij bergen van Gilboa, noch dauw, noch regen moet op u zijn, noch velden der heofferén; want aldaar is der helden schild smadelijk weggeworpen, het schild Sauls, alsof hij niet gezalfd ware geweest met olie!"

En in vers 27 horen wij David nog eens uitroepen: "Hoe zijn de helden gevallen en de krijgswapenen verloren"!

Maar, nu is het toch wel de allerrijkste vergelijking, wanneer we de psalmist horen zingen in psalm 84 vs. 12 (onber.):

Want God de Heere is een zon en schild, de Heere zal genade en eere geven".

Zo vergelijkt de apostel in zijn beschrijving van de "christelijke wapenrusting" in Efeze 6 het "schild" met het "geloof". Want zo lezen we in vers 16:

"Bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs".

"Bovenal", zo lezen we. Ja, want "zonder geloof is het onmogelijk, Gode te behagen"! (Hebr. 11 vs. 6).

En is het geloof niet... "een vaste grond der dingen, die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet". (Hebr. 11 vs. 1).

Maar anderzijds is er geen zaak, die meer en dieper wordt aangevallen dan... het "geloof"! Het "oprechte, zaligmakende" geloof, zoals we dit zo schoon omschreven vinden in Hebreë 11!

Ja, aangevallen wordt door de "wereld" van vandaag! O ja, maar erger zelfs door de... z.g.n. christenheid van onze dagen en helaas ook door zovele chr.kerken!

En hoeveel ouderen en jongeren zijn er nu, voor wie het dragen van zulk een "schild des geloofs" helemaal geen eer is!

Het "geloof", het "zaligmakende geloof" is de gave, welke de arme en doemwaardige zondaar opheft uit de vreselijke staat der zonde, waarin hij zichzelf moed- en vrijwillig heeft gebracht en daarmee in de schande van zijn zonde-kwaad en met "de gehele wereld verdoemelijk ligt vóór God, zijn Schepper"!

O, welk een onuitsprekelijke weldaad en zegen is het, wanneer hij uit die vreselijke "staat" verlost wordt en gebracht in die der "genade"!

Dan wordt men een "erfgenaam Gods" en een "mede-erfgenaam van Christus".

Dan worden de "uitgangen van het hart" gericht op die volzalige God, op Zijn Woord, op Zijn dienst, op Zijn wegen!

Dan houdt hij geen enkele "waardigheid" in zichzelf over.

Maar dan wordt die volzalige God 't zo eeuwig waardig gekend, gevreesd en gediend te worden! Lezer(es)! Is de Heere dat ook voor... u... geworden?

Want: "zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen"!

Daarom is het van zulk een groot "belang", het "oprechte", het "zaligmakende" geloof te bezitten.

Maar dat belang willen we nader in een volgende les bespreken. D.V.

Dr.

Ds.v.L.

De merktekenen der Christenen 15.

"Zul je gehoorzaam zijn"? Dit is een oude vraag en naar ik hoop geen verouderde vraag. Het is een vraag, die ouderen niet onbekend is en aan kinderen dient gesteld te worden, wanneer het nodig is. Gods woord geeft ons duidelijk aan dat deze vraag niet tot het verleden mag behoren. Zij is voluit Bijbels. En wat is nu gehoorzaamheid? In het woordenboek van van Dale staat: gehoorzaamheid is "het gewillig opvolgen van iemands gebod". Nu vraagt gehoorzaamheid veel van ons. Zeer veel. En het mag geëist worden. Het mag in de eerste plaats geëist worden door onze Schepper en Wetgever. De Heere mag het eisen ten opzichte van Zichzelf en Hij mag het vragen in de samenlevingsverbanden waarin wij staan. In huis, op school. In kerk en maatschappij. Nu worden we wanneer we artikel 29 van onze belijdenis lezen, gewezen op de gehoorzaamheid van Jezus Christus. En dit wordt terecht gedaan, daar de Schrift het heeft over en ons wijst Jezus' gehoorzaamheid. Zijn gehele leven was "gehoorzaamheid". Het gewillig opvolgen van 's Vaders gebod. In Filippenzen 2 wordt ons door de apostel Paulus die gehoorzaamheid van Jezus zo duidelijk, samenvattend, diep aangrijpend beschreven. In de verzen 6 en 8 lezen we: "dat Jezus Christus, Die in de gestaltenis van God zijnde, het geen roof geacht heeft Gode even gelijk te zijn, maar heeft Zichzelf vernietigd, de gestaltenis van een dienstknecht aangenomen hebbende, en is de mensen in alles gelijk geworden, en in

gedaante gevonden als een mens, heeft Hij Zichzelf vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot de dood, ja de dood des kruises".

Voor Zijn menswording was Jezus Christus dus in de gestaltenis Gods en was Hij Gode even gelijk. Hij was, om het met de woorden van de geloofsbelijdenis van Nicea te zeggen: "God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God, geboren, niet gemaakt, van hetzelfde Wezen met de Vader, door Wie alle dingen gemaakt zijn". En nu is Hij tot een daad gekomen. Een Godverheerlijkende daad. Een aanbiddenswaardige daad. Hij is neergedaald in de wereld. En hoe is Hij gekomen, hoe is Hij verschenen in de wereld? Paulus geeft dit in drie werkwoorden aan. Werkwoorden, waarover we niet heen moeten lezen, maar het past ons daarbij stil te staan. Jezus heeft Zichzelf vernietigd. Hij heeft aangenomen de gestalte van een dienstknecht en Hij is de mensen gelijk geworden. Door deze daad en dat moeten we goed onthouden, werd Zijn Godheid niet vernietigd. Hij bleef bij zijn menswording Wie Hij was. Gods eeuwige natuurlijke Zoon. Zijn vernietiging en ontlediging zien op het afleggen van de heerlijke gestalte van God. Die glorieuze gestalte heeft Hij afgelegd en het smadelijke kleed van een slaaf aangetrokken. Een verduidelijkend beeld las ik ergens. De zon blijft altijd de zon, ook al gaat ze schuil achter een nog zo dikke wolk of mist, alleen worden dan de schitterende stralen van de zon omsluiert door die wolken of die mist. Zo is ook de Godheid van Christus omsluiert geweest achter de wolken van Zijn vernedering en heeft die slaven gestalte Zijn Goddelijke heerlijkheid bedekt. En wat nu plaatsvond, wat zich ging voltrekken in Bethlehém, en daarna, was een vrijwillige daad. Er was bij Hem een hartelijk willen. Een willen voor Zijn Vader. Een willen voor Zijn Kerk. Aan Gods recht moest voldaan worden. En de zonde van de kerk moest betaald worden en de zaligheid voor haar verworven en toegepast worden. Het inkomen in de wereld was noodzakelijk. Immers van beneden af, kon en kan er niets gedaan worden. Dit wordt beleden. Maar nu de praktijk?

De eeuwen door probeert men tot God op te klimmen. Wat een torens probeert men te bouwen. Naar welke ladders wordt er niet gegrepen. Maar men bereikt zijn doel nimmer. Wie zich nu in de diepte van zijn schuld, van zijn onvermogen om zalig te worden bevindt, ziet de Ladder Gods, ontmoet Immanuël God met ons. Gods Zoon gekomen en zich openbarend in het vlees. De apostel zegt in Filipp. 2 vers 7: "in de gedaante gevonden als een mens". Het woord "gevonden" betekent hier: bekend of gezien. Hij is de mensen in alles gelijk geworden, uitgenomen de zonde. Maar Hij heeft meer gedaan, Hij heeft Zichzelf vernederd, "gehoorzaam geworden zijnde tot de dood, ja de dood des kruises". En gelijk zelfvernedering een daad was, zo was ook het gehoorzaam zijn tot in de dood een daad. Nu blijkt Zijn gehoorzaamheid niet voor het eerst in het aangezicht van de dood, neen Hij was het steeds. Hij was het al voor Zijn menswording in Zijn Borgstelling. Hij was het in Zijn menswording. Hij liet het duidelijk zien na Zijn menswording. Dag na dag, ja minuut na minuut was Christus gehoorzaam aan Zijn Vader en aan Zijn wet. In alles wat Hij deed, in alles wat Hij sprak en leed zien we gehoorzaamheid. En dat van harte. Zijn bestaan was gehoorzaamheid. Steeds toonde Hij Zijn gehoorzaamheid. Zij viel op, zij moest opvallen. En Hij wist waar die gehoorzaamheid Hem bracht. Ja, door gehoorzaamheid gedreven ging Hij zijn weg. Zijn gehoorzaamheid week nimmer. Zij week voor niets. Zijn gehoorzame leven bracht Hem tot de dood, in de dood. En die dood was de smadelijke, smartelijke, door God vervloekte kruisdood. Die dood moest Hij sterven. Die dood wilde Hij sterven. Zo wilde Hij de dood ingaan. Openlijk. Publiekelijk. Buiten de legerplaats. Waarom? Omdat de zonde tegen God openlijk begonnen is. Openlijk tegenover God en openlijk tegenover de naaste. En op de zonde staat de doodstraf.

De eeuwige dood. Geloven we dat? Nu staat er in artikel 29, dat een kenmerk van een christen is de toevluchtneming tot de gehoorzaamheid van Christus. Die gehoorzaamheid heeft men nodig. Zij is onmisbaar. Christus' borgtochtelijke gehoorzaamheid.

Nu gaat die gehoorzaamheid leven, bijzonder leven voor het schuldige hart. Immers in die gehoorzaamheid van Christus ligt ruimte, ligt zaligheid, ligt troost. Want Christus heeft door Zijn gehoorzaam leven, door Zijn gehoorzaam sterven, de wet volbracht en de vloek der wet gedragen en weggedragen. Jezus Christus bevrijd van Gods vervloeking. Dit te verstaan, almeer te verstaan is de hartelijke begeerte van de zondaar, die met de moordenaar moet belijden: "wij toch rechtvaardig"! Jezus Christus neemt de vloek uit het leven weg. Welk een genade! Welk een liefde! Van die genade en van die liefde lezen we zo treffend in ons avondmaalsformulier: "Hij, nl. Christus, heeft alle gehoorzaamheid en gerechtigheid der Goddelijke wet voor ons vervuld; voornamelijk toen Hem de last van onze zonden en van de toorn Gods het bloedige zweet in de hof **uitgedrukt** heeft. Waar Hij gebonden werd, opdat Hij ons zou ontbinden. Daarna ontallijke smaadheden geleden heeft, opdat wij nimmermeer te schande zouden worden. Onschuldig ter dood veroordeeld is, opdat Hij het handschrift onzer zonden vrijgesproken worden. Ja, Zijn gezegend lichaam aan het kruis heeft laten nagelen, opdat Hij het handschrift zonder zonden daaraan zou hechten en heeft also de vervloeking van ons op zich geladen opdat Hij ons met Zijn zegening vervullen zou". Vervullen met Zijn zegening. Welk een belijdenis. In het leven Zijn zegening. Veelvuldig. Veelzijdig. Allerlei zegeningen komen er uit de lijdensbeker te voorschijn. Wat vloeit er niet uit Zijn gehoorzaamheid. Volgen, en het kruis te kunnen dragen. In het zware, smartelijke lijden komt Zijn zegen. De Heere maakt het zelfs zo dat het lijden tot zegen wordt. Psalmen worden **gezongen in de nacht. Hoe is het mogelijk**, maar het gebeurt! De Christus, op Wiens lippen de woorden lagen en uit Wiens mond zij gehoord werden, nl. "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten", legt in het hart door Zijn Geest de verzekering, dat men niet verlaten zal worden door God en daarom ook hopen mag op God. Ja; Hij laat zingen met een verscheurd hart. Zingen met een diepe wond. Zingen bij een lege plaats, bij een geopend graf. Zingen en dan zo: "Zal Zijn lof, zelfs in de nacht, zingen daar ik Hem verwacht. En mijn hart wat mij moog treffen, tot de God mijns levens opheffen". Christus heeft het zingen verdiend. Hij laat zingen. Hij geeft te zingen. Hij spoort aan tot zingen. Hoort ze zingen in Filippi. Paulus en Silas zitten in de gevangenis. Onschuldig. Gegeseld, gepijnigd, geboeid. Het is nacht. Nacht naar verschillende kanten, maar licht in hun ziel. Die goedmoeds is dat hij **psalmzingt!** Nu, goedmoeds zijn ze. Door Christus. Met Christus. en daarom kunnen ze en willen ze zingen. En het staat er zo opvallend: "en de gevangenen hoorden naar hen". Zij hoorden naar hen! Het zingen in de lijdensnacht was een prediking en het werd zelfs een gezegende, een geheiligde prediking. Welk een gezegende vrucht van Christus' gehoorzaamheid: zingen in de nacht en wonder van genade dat zingen mag tot zegen zijn. Wonderlijk, heilig, aanbidnenswaardig zijn Gods wegen.

Ds. M.C. Tanis.

Laus Deo 24.

Goddelijke Inblazingen

De christelijke kerk belijdt de drie-eenheid van God. Maar wil zij dit op goede gronden doen, dan moet "bewezen" kunnen worden, dat ook de Heilige Geest God is. Anders zou slechts sprake zijn van een twee-eenheid, Vader en Zoon. Calvin meent in de Schrift voldoende duidelijke bewijzen te vinden voor de belijdenis van de "Goddelijke majesteit" van de Geest. Het begint al met de scheppingsgeschiedenis. De Geest Gods zweefde op de wateren, Gen. 1 : 2. "De Geest Gods zweefde over de afgrond of de vormloze stof". In de schepping was de Geest werkzaam in het koesteren van de ongevormde massa. Hij verleende aan de vormloze stof het leven en zijn schoonheid. Bovendien blijft die schoonheid van de wereld, die wij nu zien, behouden door de Goddelijke kracht van dezelfde Geest. Bovendien is die Geest is Zijn levenwekkende kracht oneindig. "Hij is het, die overal

verbreid, alles onderhoudt, en het onbewuste en bewuste leven geeft in de hemelen en op de aarde. Reeds hierdoor valt Hij geheel buiten het getal der schepselen: dat Hij door geen grenzen besloten wordt. Maar, door Zijn kracht in alles over te storten, alles het wezen, het leven en de beweging inblaast, wat geheel en al het werk Góds is". De Geest blaast allen en alles het leven in. Daarmee wil de Schrift ons overtuigen van de Goddelijke majesteit van de Geest. Daar komt nog iets belangrijks bij. Wat de Schrift Hem toeschrijft, Zijn levenwekkende "inblazing", leert ook de "vaste ervaring der vroomheid" Ver boven alle levendmakende activiteiten van de Geest in de natuur, gaat de wedergeboorte. Dat is een geboorte tot een onverderfelijk leven. En uit wiens kracht komt die wedergeboorte anders voort dan uit de Geest! Iemand zou nog kunnen tegenwerpen dat de Geest die kracht aan een ander ontleent. Maar neen, Hij is door Zijn eigen kracht de Bewerker van de wedergeboorte. Ook hieruit blijkt Zijn Goddelijke majesteit. Vervolgens is de Geest ook de Bewerker "van de toekomstige onsterfelijkheid". Daarmee zal Calvin wel doelen op de opstanding van de doden bij de wederkomst van Christus. Ook dat is een Goddelijk werk van de Heilige Geest. Ook daarin zal Zijn Goddelijke majesteit zich openbaren.

Goddelijke gaven.

Aan de Geest worden ook, evenals aan de Zoon, bepaalde werken "ambten" toegeschreven, die eigen zijn aan de Godheid. Calvin citeert in dit verband 1 Kor. 2 : 10, waar de apostel Paulus schrijft: want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods. Het onderzoeken van deze diepten is een Goddelijk werk. Vervolgens behoort het tot het werk van de Geest om wijsheid uit te delen en het vermogen om te spreken. Door de Geest worden de profeten uitgezonden, zoals de profeet Jesaja zelf bevestigt, Jes. 48 : 16: En nu, de Heere HEERE en Zijn Geest heeft mij gezonden. Tot Mozes sprak de Heere eens: Wie heeft de mens de mond gemaakt? Ben Ik het niet, de HEERE, Ex. 4 : 11. Het was Gods speciale werk om de profeten te roepen en bekwaam te maken. En juist dit Goddelijke privilege wordt in Jes. 48 : 16 ook aan de Geest toegeschreven.

Door de Geest krijgen de gelovigen deel aan God zelf. Zodat wij Zijn kracht gevoelen, die voor ons in zekere zin levend makend is. Onze rechtvaardigmaking is Zijn werk. Van Hem komt macht, heiligmaking, waarheid, genade en alle denkbare goeds; want het is één Geest van welke allerlei gaven voort komen". Begrijpelijk, dat Calvin hierbij denkt aan 1 Kor. 12, waarin Paulus spreekt over de veelheid van gaven, die de Geest schenkt: "Dezen wordt door de Geest gegeven het woord der wijsheid en een ander het woord der kennis, door dezelfde Geest. En een ander het geloof door dezelfde Geest; en een ander de gave der gezondmakingen door dezelfde Geest". Terecht merkt Calvin op dat de Geest hier meer is dan alleen maar het begin en de oorsprong van deze gaven. Neen, Hij is zelf de bewerker daarvan. Anders gezegd: Hij is meer dan een Goddelijke macht, want een macht is onpersoonlijk. Maar van de Geest wordt gezegd, dat Hij onderzoekt, namelijk de diepten Gods en dat Hij uitdeelt, namelijk zijn genadegaven aan de gelovigen. De Geest is meer dan een onpersoonlijke zij het dan Goddelijke kracht. Neen, Hij is een Persóón in God.

Gods Tempel.

In 1 Kor. 3; 16 vraagt de apostel Paulus de gelovigen het volgende af: Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijn? Waarop hij onmiddellijk laat volgen: en de Geest Gods in ulieden woont? God had beloofd, dat Hij het volk van het nieuwe verbond Zich tot een tempel zou verkiezen. Die belofte, zegt Calvin, is niet anders vervuld dan doordat Zijn Geest nu in ons woont. Zo vergelijkt Calvin ook 1 Kor. 3 : 17 met 1 Kor. 6 : 19. In 1 Kor. 3 wordt het lichaam van de gelovigen een tempel Gods genoemd: want de tempel Gods is heilig, welke gij zijt. Maar in 1 Kor. 6 lezen we: Weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is van de Heilige Geest, die in u is. Voor Paulus is het geen wezenlijk verschil om te spreken over Gód of over de Heilige Géést. Voor hem en de ganse Kerk is de Heilige Geest God zelf.

Een ander duidelijk bewijs voor de Godheid van de Geest vindt men in Hand. 5 : 3, 4. In vers 3 vraagt Petrus: Ananias, waarom heeft de satan uw hart vervuld, dat gij de Heilige Geest liegen zoudt? Maar in het volgende vers horen wij dezelfde apostel zeggen: gij hebt de mensen niet gelogen, maar Gode. Hiermede erkent hij dus ook de Goddelijke majesteit van de Geest. De Geest is niet maar een door God geschapen kracht maar een ongeschapen Goddelijk Persóón, tegen wie men zelfs kan liegen.

Tenslotte geeft Calvin nog een heel duidelijk bewijs van de Goddelijke grootheid van de Geest. In Matth 12 : 31 waarschuwt Jezus de Joden met de volgende woorden: Alle zonden en lastering zal de mensen vergeven worden; maar de lastering tegen de Geest zal de mensen niet vergeven worden. En zo wie enig woord gesproken zal hebben tegen de Zoon des mensen, het zal hem vergeven worden; maar zo wie tegen de Heilige Geest zal gesproken hebben het zal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuw, noch in de toekomstige. De zonde tegen de Zoon bedreven, kan vergeven worden, maar de zonde tegen de Heilige Geest niet. Daaruit trekt Calvin de volgende conclusie: "zo wordt hieruit openlijk Zijn Goddelijke majesteit bewezen welke te kwetsen of te verkleinen een onvergevelijke zonde is.

Tenslotte.

In een volgend artikel D.V. zullen wij zien, hoeveel Calvin te stellen had met Michaël Servet, spaans arts en theoloog. Hij was een felle bestrijder van de leer der drie-eenheid. Op 27 oktober 1553 werd hij op de heuvel Champel buiten Genève verbrand. Pogingen van Calvin om een mildere doodstraf te verkrijgen, mislukten.

Wordt vervolgd D.V.
L.W. van der Meij V.D.M.
Instituut I, XIII.

Een troostwoord in geval we een last voor anderen zijn

Al onze moeite in tijd van ziekte komt niet enkel op onze eigen rekening. Zeer vaak **maakt onze ziekte ons treurig met betrekking tot onze geliefden, van wie we afhankelijk gemaakt zijn, op wie deze ziekte enige druk moet uitoefenen. Zij zal meer van hen vragen, mogelijk meer werk van ons, of in elk geval zal zij meer van hun tijd vragen, mogelijk meer van hun middelen; en de gedachte daaraan is een grote verzwarende van onze moeite.**

Het kan zijn dat zo'n gedachte komt van een trots hart, want er zijn er die onder geen voorwaarde van anderen afhankelijk zouden willen zijn. En als dat het geval is zal God deze trots vernederen. Het is niet zoals Christus om niet afhankelijk in iets van iemand te zijn. Hij had verplichtingen aan velen en in vele opzichten. Er waren vrouwen die Hem dienden van haar goederen. Hij was bereid verplichting te hebben aan de Samaritaanse vrouw wegens een beker water, en aan de man die eigenaar was van de opperzaal voor het gebruik ervan voor de paasmaaltijd, en ongetwijfeld heeft Hij bij velen een nacht gelogeed, waarvoor Hij hen bedankte die ze Hem gaven. Er waren er die zich moeite maakten voor Hem; en toen Hij op aarde wandelde als een man, met menselijke noden, was Hij bereid niet alleen om te geven, maar ook om te ontvangen.

Maar misschien komt uw moeite van een gevoelig hart. Stellig zijn sommige mensen niet gevoelig, maar anderen zijn het wel en hun staat van ziekte maakt hen gewoonlijk nog erger zo. En onder deze omstandigheden kunnen we, en vaak doen we het, onszelf brengen in een staat van grote ellende.

Nu, wat heeft ons Troostboek onder deze omstandigheden te zeggen?

Allereerst zegt het: doen uw vrienden en die u dienen u zulk een last overdenken, zoals gij uzelf vreest te zijn? Hebt gij er enige reden voor te denken dat zij het doen?

Het gebeurt soms dat wij de dingen beoordelen naar onze eigen zieke, beklagenswaardige gesteldheid, waarin wij elk ding een last vinden; en dan, zoals elk ding voor ons is, elk veertje of strootje een last, zo denken we dat het voor hen is. Voor u, mijn zieke vriend, mag het een grote last zijn zelfs om een boek vast te houden, het moge u zeer veel ver-

moeien om enkele stappen te wandelen; u kunt niet gedurende vijf minuten aaneen spreken. Maar u moet uw vrienden die rondom u zijn niet meten naar uzelf. Gij en zij verkeren onder geheel verschillende omstandigheden; zij maken geen last van dingen zoals jij dat doet. Het is heel natuurlijk dat jij er een last van maakt, het is even natuurlijk dat zij het niet doen.

Zo is hier een vertroostende gedachte al dadelijk in het begin. Uw vrienden die gezond zijn denken er waarschijnlijk helemaal niet aan, dat jij zulk een last zijt.

Maar bedenk dat niet alleen de gezondheid maar ook de liefde van hen die u dienen het is.

Gij wordt mogelijk opgepast door sommigen die u liefhebben wegen familierelatie; of misschien door hen die helemaal geen banden met u hebben, maar zij hebben genegenheid voor u en door de kracht van die genegenheid dienen zij. Nu, liefde houdt geen rekening met last. Aan de andere kant, zij verheugt zich over gelegenheden om zich te tonen en rekent vele dingen die op zichzelf moeilijk zijn helemaal niet lastig om de ene voor wie ze wordt getoond. Zelfs de natuurlijke genegenheid, welke wij voor de zieke gevoelen, moet u in rekening brengen. U zou ze gevoelen ten opzichte van anderen, zij gevoelen ze ten opzichte van u. Het is de geest waarin iets wordt gedaan, die zeer vaak het aandeel van de last ervan bepaalt. En zij die u dienen handelen zo in een liefhebbende geest en daarom rekenen zij hun moeite gering.

Dan, er is een andere vertroosting. God wil belonen, die ons dienen, voor wat zij doen voor Zijn zaak. U moet niet denken dat zij die iets voor u doen bezig zijn zonder enig uitzicht op loon. Misschien kunt u hun niet veel geven of helemaal niets. Maar er is er Eén Die alles optekent wat zij doen en Die op Zijn eigen tijd en in Zijn weg hen zal belonen. Als u hierin een vast geloof hebt zal het u een grote vertroosting zijn. We zullen zo gevoelen dat wij de arbeid van hen die vriendelijk voor ons zijn om niet nemen. God wil alles vele malen in hun boezem teruggeven. En we moeten bidden, dat Hij zo wil doen. En in zo te bidden, als we enig geloof hebben dat onze gebeden worden gehoord en beantwoord, zullen we veel vertroosting vinden. Ja, wij, zelfs wij, arme hulpelozen, die slechts weinig hebben te geven, zijn hen tot zegen, we gaan aan hen terug doen. Uw Vader, Die elk ding voor u doet, wil uw Betaalmeester zijn zowel als alles anders. Laat uw hart worden vertroost bij de gedachte dat Hij in Zijn eigen weg u alles zal terugbetalen wat u toekomt.

Wie weet hoe Hij dit zal doen? En zouden wij nodig hebben het te weten? Geloof heeft niet altijd nodig te weten. Mogelijk zullen anderen voor hen doen die u helpen, juist zoals jij voor hen hebt gedaan. U kunt er zeker van zijn, dat hun tijd van nood zal komen en u moogt bidden dat in die tijd van nood hun behoeften mogen worden vervuld. Bid in ernst en geloof, en wees dan vertroost in de gedachte dat zij hen gezegend hebt die u hebben gediend.

"Maar", zegt u, "het schijnt erg vernederend, erg treurig zo afhankelijk van anderen te zijn".

Wel, overweeg dit. De wet van afhankelijkheid kan overal worden gevonden. We moeten allen afhankelijk zijn de een van de ander op een of andere wijze. En jij vervult alleen één zijde van de wet van afhankelijkheid. God heeft u aangewezen als de ene die afhankelijk is, zoals Hij uw zorgzame vrienden aangewezen heeft als degenen op wie verlaten moet worden. Gij zijt op uw plaats in Gods grote plan en mogelijk zijn de middelen die Hij gebruikt om uw vrienden een gelegenheid te geven de andere zijde van de wet van afhankelijkheid te vervullen door u te dienen en zo de zegen te ontvangen die behoort bij het dienen. Gedenk hoe Jezus onder deze wet kwam, toen Hij de dienst van anderen ontving, en hoe Paulus zo deed, en in de geschiedenis van de grootste mannen komen voortdurend voorbeelden aan het licht waarin zij ook zo deden.

En nu, het is een verdere vertroosting te bedenken dat wij in vele gevallen hen mogen helpen die ons ten dienste staan.

In tijden van ziekte zijn de noden, in het bijzonder "kleine noden" uitzonderlijk vele. Nu, we mogen trachten deze noden te beperken. Soms zal een beetje voorzorg een groot deel moeite wegnemen van hen die op ons wachten. Het ziekbed, of de armstoel, zijn niet zonder hun gelegenheden om zorgzaam te zijn en zelfverloochening te beoefenen.

In elke geval kunnen we onze klachten beperken. Ik bedoel niet te zeggen dat we nooit aan meelevende vrienden iets van ons lijden zouden mogen vertellen, maar dat we hen niet vermoeien met onze klachten, zoals sommige mensen doen. En het zal een vertroostend gevoel zijn, dat we hun besparen een wetenschap van alles waar we zelf doorheen gaan.

En dan, we zullen dankbaarheid terugkrijgen, en deze getoond en uitgedrukt, zodat zij die ons omringen zullen gevoelen dat wij waarderen wat zij voor ons doen. Ik geloof niet in een geheel en al zwijgend systeem. Ik denk dat het uitdrukken van dankbaarheid genoeg geeft en dat het onze vrienden bemoedigt en maakt dat zij gevoelen dat hun werk niet vergeefs is, en het is een vertroostende gedachte, dat wij aldus veel binnen ons bereik hebben.

Hier is een andere vertroosting. God geeft aan hen die begeren Hem te dienen in de dienst van de lichamen van anderen, de gevoelens en het geduld die passen bij zo'n situatie. Er zijn velen die in dienst zijn van anderen in een kracht die hun helemaal niet eigen is, maar die van God is. Mogelijk hebben zij die u dienen zulke kracht; indien zij die niet hebben en zij vraagt die voor hen dan zullen zij haar krijgen want dan zal de gedachte aan "last" niet gemakkelijk in hun gedachten komen.

Het is ook een vertroosting dat de gevoelens waarmee anderen ons dienen, vaak zeer veel beïnvloed zijn door wat wij zijn en bijgevolg in dit geval van een last voor hen te zijn hebben wij iets in onze macht. We liggen niet helemaal hulpeloos uitgestrekt op onze bedden. Als we dan trachten aangenaam te zijn, als we dankbaar zijn, als we onszelf behagelijk tonen, als we waarderen en gebruik maken van wat voor ons is gedaan, dan zullen we de taak van hen die ons dienen lichter maken en in staat zijn te doen wat een vertroosting moet zijn.

En denk hieraan. Wie weet welke gelegenheden wij kunnen hebben in de komende wereld terug te betalen de vriendelijkheid die aan ons is bewezen op onze ziekbedden. Ver in te gaan op zo'n gedachte als deze zou ongetwijfeld speculatie zijn, maar mogelijk dat, hierna, wanneer er gelegenheid zal zijn voor het beleven van al de tere gevoelens van onze natuur, dankbaarheid niet uitgesloten zal zijn.

Daar Jezus zegt "Ik was ziek en gij hebt Mij bezocht" en omdat deze vriendelijkheid duizendvoudig beloond wordt mogen we er vast verzekerd van zijn dat de volgelingen niet slechter af zullen zijn dan de Meester.

We kunnen geen reden zien waarom er in de hemel geen geven en ontvangen zijn bij het uitwisselen van liefde. We moeten het niet als het hoogste geluk zien om alles voor onszelf te houden. Als in de hemel heilige contacten zijn, die op aarde hun eerste kiem en wortel hebben gehad, dan mogen we wel geloven dat dit wat bestaat tussen de ene die dient en de ander die wordt gediend er een van zal zijn.

Zo dan, wees vertroost zelfs bij het een last zijn voor anderen. Treurig als de gedachte er is, ze heeft haar verlichtingen.

Als de gedachte er een is die aangenaam en verheffend is, moogt u al deze vertroosting gebruiken en er een zegen in vinden, maar als de gedachte hovaardig is en u opruit tegen uw hulpeloosheid en te trots te zijn om afhankelijk van iemand te zijn, dan heeft God geen voorzorg gemaakt voor zulke gedachten en hoe eerder u ze prijs geeft des te beter. De wateren van vertroosting kunnen niet de heuvels van trotsheid overstroom, zij vallen neer in de dalen van ootmoed. Hier, evenals overal elders: "God wederstaat de hovaardige, maar de nederige geeft Hij genade".

We moeten niet ontmoedigd zijn, zelfs deze fase van onze ziekte heeft zijn veranderingen en zij vertroost eveneens.

Voor de jeugd

Nehemia 19

"En de koning gaf ze mij, naar de goede hand mijns Gods over mij.

Toen kwam ik tot de landvoogden aan gene zijde der rivier, en gaf hun de brieven des konings. En de koning had oversten des heirs en ruiters met mij gezonden".

Nehemia 2 : 8b, 9.

Beste jongelui!

Nehemia heeft zijn verzoek de koning voorgelegd. Hij heeft dat onder biddend opzien tot de Heere gedaan. En de Heere hoorde. Dat blijkt duidelijk uit het laatste deel van vers 8. Want de koning Arthahsasta gaf hem de nodige brieven die hij tonen kon aan de vorsten die aan de overzijde van de rivier zich bevonden. Hij kreeg ook een brief voor Asaf, de bewaarder van de lusthof, opdat die hem van het nodige materiaal zou kunnen voorzien, waarmee hij zijn voorgenomen werk zou kunnen uitvoeren. Het gebeurt eigenlijk allemaal zonder slag of stoot. Je leest helemaal niet dat de koning bezwaren maakte, dat hij hem aan het hof niet missen kon, of dat er mogelijk niet een ander gezonden kon worden die het werk te Jeruzalem zou kunnen gaan doen. Niets van dat alles: "En de koning gaf ze mij, naar de goede hand mijns Gods over mij".

Het moet ons opvallen dat Nehemia niet in zichzelf is geëindigd. Dat had toch heel goed gekund. Want hij was tenslotte ook maar een mens van gelijke beweging gelijk alle anderen. En hoe is een mens van nature? Als hij in nood zit dan wil hij nog wel eens tot God bidden, en als de Heere het verlangde gegeven heeft, dan eindigt men in zichzelf. Dat gebeurt niet alleen op het terrein van hen die de Heere niet vrezen, doch het komt ook bij de kinderen Gods voor. Want al kennen Gods kinderen genade, zij moeten iedere keer weer genade krijgen, om genade als genade te blijven zien. Hun vleselijk bestaan blijft zich laten gelden, zo lang men op deze aarde zich bevindt. Hoe gemakkelijk had het duiveltje van hoogmoed bij Nehemia de kop op kunnen steken. Stel je voor: "En de koning gaf ze mij. . .". Dat is niet zo'n groot wonder Nehemia, want je hebt je vragen netjes ingekleed. Je hebt het met welgekozen woorden gedaan. Je hebt het er knap afgebracht. Wie zou het je kunnen verbeten? Daarbij, je bent altijd een getrouw dienaar van de koning geweest. Voor wat, hoort tenslotte ook wat. Hij zou het je moeilijk kunnen weigeren. Zo doorredene-rend had hij zichzelf heel gemakkelijk een brevet van goed gedrag op kunnen spelden. Hij had er dan zelf de man mee geworden.

Laten we eerlijk zijn, hoe menigmaal komt zo iets niet voor. Men zegt wel eens, en terecht, Nebukadnezar zit in het hart van ieder mens. Als ik het zo zeg, spring ik echt niet van de hak op de tak, maar zeg ik niets anders dan de waarheid. Ik schrijf altijd nog speciaal voor jonge mensen, hoewel natuurlijk de ouderen zich hier ook kunnen spiegelen. Want als we voor een moeilijke opdracht staan dan willen we nog wel eens een gebed doen: "Heere help mij", is dan gauw uitgesproken. En als we geholpen zijn, wordt God vergeten en dan zijn we zelf weer de jongen of het meisje dat zo zijn best heeft gedaan, dat zo hard heeft gewerkt. En om nog een beetje meer te groeien krijgen we van onze verwanten vaak nog een schouderklopje erbij. We zijn dan een flinke jongen, een harde werker. Je hebt het echt wel verdient, dat je b.v. voor je examen geslaagd bent. Als ik het zo schrijf zullen jullie mij vast wel begrijpen. Je redeneert dan in de geest van Nebukadnezar, die toen hij op het dak van zijn paleis wandelde en het "grote babel" overzag, waarover hij de scepter zwaaid, zeide: Is dit niet het grote babel dat "ik" gebouwd heb?

Zo kan het natuurlijk ook bij de ouderen voorkomen. Men heeft heel zijn leven er hard aan moeten trekken. Men heeft het ver gebracht in het leven. Mogelijk heeft men een groot bedrijf gekregen, of een baan waar iedereen jaloers op is. Je ziet er met welgevallen op neer, en je denkt, al zeg je het dan nog niet met zoveel woorden: Mijn arbeid is toch beloond geworden. En als anderen er dan mee de vruchten van plukken en je hun dankbaarheid betonen,

dan zijn alle ingrediënten aanwezig om een groot mens te worden. Je geeft dan jezelf de eer, en de Heere Die je uiteindelijk alles gegeven heeft, wordt vergeten. Het is een wonder als het anders is.

Nehemia geeft ook niet de eer aan de koning. Dat had natuurlijk ook gekund. Hij had kunnen zeggen: Koning, wat ben ik u dankbaar dat u zo welwillend tegenover mijn verzoek hebt gestaan. Hij had hem daarbij nog een lik stroop om de mond kunnen smeren. Want voor een bedankje is elk mens wel gevoelig en koningen zijn ook maar mensen. Het had voor hem tegelijkertijd de weg kunnen banen, om nog meer gunsten te verkrijgen. Op deze wijze zijn al heel wat mensen hoger gekomen op de maatschappelijke ladder. Hoe meer je je meerderen aflikt, hoe verder je het vaak brengt in het leven. Zo gaat dat nu eenmaal. Als ik deze dingen zo schrijf moet je maar niet denken aan een ander. Want zo is een mens ook nog. Bij het lezen komt er dan al licht iemand in je gedachten waarop je deze dingen toe kunt passen. Je blijft dan zelf netjes buiten schot. Doch als je met het geschrevene tot jezelf inkeert, zou het mij niet verwonderen als je de zaden van deze boosheden ontdekte in je eigen hart. Wie zichzelf enigszins kent, weet dat hij nergens te goed voor is.

Nehemia wordt voor zelfverheffing be-waard. Hij bekent het voor heel de wereld — want de bijbel wordt overal gelezen en dat alle eeuwen door — "En de koning gaf ze mij, naar de goede hand mijns Gods over mij". Het staat allemaal in de eerste persoon. Hij heeft het met zijn eigen hand geschreven: En de koning gaf ze mij, naar de goede hand mijns Gods over mij. Gods goede hand was over hem uitgestrekt. Dat was voor Nehemia een wonder. Want dat had hij niet verdiend. Jullie herinneren je nog wel het gebed dat hij uitgesproken heeft. Hij deed daar in belijdenis van zijn eigen zonde en van de zonden van het volk. Zij hadden niets anders dan Gods slaande hand over hen verdiend. Dat had Nehemia ook verdiend. Wij hebben dat allemaal verdiend. Het wordt door de kerk de eeuwen door beleden. Ik denk aan de Heidelbergse katechismus vraag 12: "Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straffen verdiend hebben. . . ." Zo staat het er toch? Zo wordt het iedere keer weer gelezen en gepreikt. Doch of het zo beleefd wordt, is een andere vraag. We kunnen zodanig aan de waarheid gewend worden dat ze ons niets meer zegt. Want als dat beleefd wordt "tijdelijke en eeuwige straffen verdiend. . . ." dan wordt alles wat we daarboven krijgen, een wonder. Is het voor jullie ook wel eens een wonder geworden dat God Zijn slaande hand niet op je heeft doen neerkomen en dat Zijn goede hand nog over je uitgestrekt is? Dat kan alleen maar uit genade. En die is door een mens nooit te verdienen. Zij is verdiend door de Heere Jezus Christus. Die heeft geen tijdelijke en eeuwige straffen verdiend, doch heeft ze wel ondergaan. Hij heeft dat vrijwillig gedaan. Hij heeft dat uit liefde gedaan. Eénzijdige liefde. Dat is het wonder waaruit Nehemia leefde. En daarom gaf hij zichzelf niet de eer. Hij gaf ook niet de koning de eer, doch hij gaf Gode de eer. Gods goede hand was over hem uitgestrekt. Als dat beleefd mag worden, wat op zichzelf al een wonder is, dan kan men alleen maar klein worden voor God. Dan is er maar EEN groot en dat is God:

*Hoe groot is Uw goedgunstigheid
Hoe zijn Uw vleugelen uitgebreid;
Hier wordt de rust geschonken. . .*

Het is dan ook echt rustig van binnen. Dat is een wonderlijke rust. Rusten in God. Die het tot hiertoe zo wél gemaakt heeft. Het geeft dan ook vertrouwen voor de toekomst. Want Hij zal het dan bij de voortduur ook wel maken. Kijk, vrienden, dat is nu geloof in God. Geloof in God, doet ook alleen roemen in God.

Wie zo mag roemen in God, geeft God alleen de eer. En die God eert, wordt ook door God geëerd. dat leert het vervolg. Want de koning gaf hem nog meer dan Nehemia van hem gevraagd had. Als ik schrijf dat de koning hem nog meer gaf, dan komt Nehemia dit ook weer toe uit de goede hand van God, die over hem uitgestrekt was. Want de koning was in dit geval niets anders dan een nietig instrument in de hand van God. God neigt de harten van koningen als waterbeken, tot al

wat Hij wil. Want de koning gaf hem nog oversten en ruiters mee ook. Dat is dus een hele legerafdeling. Hij was tot landvoogd benoemd, zo als we dat in het verleden reeds hebben gehoord. En in die waardigheid, vergezeld van een legerafdeling, mag hij nu gaan naar Jeruzalem. Wat hem daar is overkomen hopen we de volgende keer te zien. Want een bekroond geloof, wordt ook een beproefd geloof. Doch een geloof door de Heere gewerkt, kan ook de beproeving doorstaan. Denkt daar vast maar eens over na. Inmiddels verblijven we weer als jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

P.S. Hebben jullie al een kado abonnement gegeven aan een goede kennis, vriend of vijand. Het kost maar heel weinig en het kan heel veel doen.

Wat je heden doen kunt, moet je niet uitstellen tot morgen.

Wel eens te maken gehad met epilepsie?

Epilepsie is altijd al iets geweest waar veel vragen, zorgen en gedachten omheen bestaan. Vooral als men iemand kent in de omgeving die epilepsie heeft, wordt er soms veel over gesproken. Iedereen weet er wel zijn zegje over te doen. Dikwijls wordt het daardoor voor de betrokkene (het kind, de jongere, (jong)volwassene en/of de ouders) niet gemakkelijker.

Ouders met een kind dat wel eens een epileptische aanval heeft, worden dikwijls overladen met goed bedoelde raadgevingen. Ook kritiek wordt nogal eens geuit.

Wat is epilepsie?

Epilepsie heeft te maken met de werking van de hersenen. Tijdens een epileptische aanval functioneren de hersenen niet zoals ze behoren te doen.

In de hersenen van ieder mens komen stroompjes voor die seinen doorgeven aan de rest van het lichaam. Ook boodschappen die naar de hersenen moeten, gaan via stroompjes. Daardoor kunnen we denken, voelen, spreken, lopen enz.

Normaal doorlopen de stroompjes een bepaalde weg. Wil je bijvoorbeeld iets pakken, dan geven je hersenen een seintje door naar je hand, die dan beweegt zoals het nodig is. Als er een aanval van epilepsie is gaat alles anders. Een of meerdere gedeeltes van de hersenen zijn dan over-actief. Ze gaan zoveel stroompjes uitzenden, dat die zomaar in het wilde weg alle kanten op gaan.

Denken, voelen en bewegen gaat dan ook niet zoals het moet. Tijdens zo'n aanval van epilepsie is iemand dan even bewusteloos en gaat soms heftig bewegen. Het gaat allemaal heel plotseling en onverwachts. Als een aanval eenmaal begonnen is, is hij niet meer te remmen. Gelukkig zijn er medicijnen die de aanvallen terugdringen, en de hersenen helpen hun werk op de juiste manier te doen. Zorgvuldig gebruik van medicijnen en regelmatig in het dagelijks leven kan ervoor zorgen dat het aantal aanvallen tot een minimum wordt teruggebracht.

Epilepsie komt op alle leeftijden voor. In Nederland heeft bijna 1,5% van de bevolking epilepsie. Vrijwel iedereen zal daarom wel eens iemand ontmoeten die epilepsie heeft. Soms krijg je onverwacht te maken met een epileptische aanval. Het is belangrijk iets af te weten van epilepsie. Iemand met epilepsie is zeker niet abnormaal en epilepsie is ook niet besmettelijk, net zo min als migraine en kiespijn abnormaal of besmettelijk is. Het is niet goed om deze mensen als vreemd te behandelen of met een boog om hen heen te lopen.

Het is niet nodig om iemand met epilepsie allerlei dingen uit handen te nemen. Van werken en actief bezig zijn krijgt iemand heus geen aanval. Het is juist precies andersom. In ontspannen toestand, als het bewustzijn verlaagt (bijv. in een lekker warm bad), is de kans op een aanval groter. Actief zwemmen is dan ook geen bezwaar, maar uitrusten op de rand van het zwembad of wegdrijven op het water is onverantwoord.

Omdat epilepsie met de hersenen te maken heeft, denken sommige mensen dat er daarom ook wel iets met de intelligentie of het ge-

heugen mis is. Dat is een fabeltje, dat door onderzoek is bewezen.

Er zijn zeer intelligente mensen met en zonder epilepsie. Dat geldt ook voor minder begaafde mensen, lichamelijk en verstandelijk gehandicapten, sterke en zwakke mensen. Epilepsie komt voor in alle rangen en standen en heeft geen automatisch gevolg voor iemands persoonlijk of intellectueel functioneren.

In de praktijk blijkt er vaak veel onbegrip te zijn vanuit de omgeving voor maatregelen, gedragsregels en situaties die nodig zijn om aanvallen te voorkomen.

Vanuit het onderzoeksproject "Tussen Wal & Schip" houden we ons bezig met vragen, zorgen en moeilijkheden als gevolg van een min of meer verborgen handicap. Epilepsie is zo'n verborgen handicap. Je kunt het niet zomaar zien, dat iemand epilepsie heeft. Alleen tijdens een aanval komt dat naar buiten.

De wetenschap dat er een aanval kan optreden, het gebruiken van medicijnen en het voorkomen van zoveel mogelijk risico-situaties kan heel wat problemen veroorzaken. Natuurlijk hoeft dat niet overal zo te zijn. Er zijn ouders en jongeren die aangegeven hebben dat ze hun ervaringen best zouden willen uitwisselen met andere ouders in dergelijke omstandigheden. Iedereen zoekt eigen oplossingen voor moeilijkheden, en zou daarmee anderen kunnen helpen. Ook het praten met elkaar kan al een hele steun zijn in een aantal omstandigheden.

Het onderzoeksproject "Tussen Wal & Schip" wil D.V. zaterdag 1 november een bijeenkomst organiseren voor (jong)volwassenen en jongeren met epilepsie en voor ouders van kinderen met epilepsie. We denken als vergaderplaats aan Gouda, maar afhankelijk van de aanmeldingen kan dat ook ergens anders worden.

Het zou fijn zijn, als we van te voren weten hoe veel mensen daarheen willen komen. U kunt u telefonisch aanmelden bij het Landelijk Bureau van de V.G.G.G. in Woerden; tel. 03480-20390.

Wilt u meer informatie dan kunt u bellen op donderdag tussen 9 en 12 uur (vragen naar mw. G.C. van Herwijnen).

Voor ouders die meer willen lezen over epilepsie bij kinderen is er pas een boekje uitgekomen bij uitgeverij Boom in Meppel.

Het heet "Kinderen en epilepsie", door B.J.J. Ansink.

Dit is een duidelijk geschreven boekje, vol praktische tips.

Boekbespreking

Boeken van uitgever Hardeman

Brouwerstraat 59, 6713 AA Ede, tel. 08380-17555

1. *Gij zijt ons een toevlucht geweest*, door W. van Oostrum-van Voorst.

Het spreken over de viering van de 40-jarige herdenking van de bevrijding op 5 mei 1985 bracht de schrijfster opnieuw in herinnering wat er in die vijf oorlogsjaren is gepasseerd en zij persoonlijk heeft meegemaakt. Zij had een dagboek van een overleden broer en ook eigen aantekeningen uit die tijd. Zo had ze stof om te schrijven. Ze heeft er aan toegevoegd aantekeningen over het sterfbed van haar moeder en grootvader om ze voor het nageslacht te bewaren.

De familie waarover ze schrijft woonde in omgeving van Ede. We lezen in haar verhaal over allerlei gebeurtenissen in de oorlogstijd. Vele ouderen die zo'n boekje lezen zullen herinnerd worden aan wat ze zelf in die tijd hebben meegemaakt, mogelijk nog veel meer dan in dit boekje beschreven wordt. Jongeren, die alleen van horen zeggen van deze moeilijke jaren weten, doen er goed aan om te lezen wat velen in die oorlogsjaren hebben meegemaakt. Dat wordt zo gemakkelijk vergeten, vooral in deze tijd, die wel lijkt te spreken van vrede en geen gevaar, hoewel we uit Gods Woord kunnen weten wat de toekomst brengen zal.

Het boekje telt 51 blz. en kost f 6,50.

2. *'t Behoeftig volk*, door R. Hoogerwerf-Holleman.

Dit boekje gaat over verschillende families uit de streek waar Wulfert Floor gearbeid heeft. Er worden verschillende mensen met name genoemd, die we telkens weer ont-

moeten, zoals boer Van Sticht, van Houten, Terlouw en diens dochter Corrie en anderen. Het boekje brengt ons in gezelschapskringen waar mensen samenkwamen, die de Heere vreesden. We lezen ook nog iets over de tijd van de eerste wereldoorlog 1914-1918. Aan het einde vinden we enkele brieven van Corrie Terlouw aan vrienden. De laatste brief is van 3 augustus 1962. De schrijfster ervan was toen 89 jaar. Er worden ook verschillende predikanten genoemd, o.a. Prof. G. Wisse. Terloops wordt vermeld het ontstaan van de Chr. Geref. kerk te Driebergen en de komst van Ds. D.J. van Brummen Jr. De ouderen onder de lezers van ons blad zullen zich die tijd nog kunnen herinneren. En vooral mensen uit die omgeving zullen zich kunnen indenken hoe het vroeger toeging onder mensen die de Heere toebehoorden.

Een enkele opmerking willen we maken. Op blz. 34 gaat het over oude en nieuwe dingen. In de maand mei van 1900 wordt ergens een brief voorgelezen van Mevr. Mollerus aan Terlouw, geschreven in 1876. Dat is dus nu al weer veertien jaar geleden, zegt de schrijfster van het boekje. Dat klopt niet. Het boekje telt 57 blz. en kost gebonden f 14,90. B.

Boeken van Kool b.v.

Stationssingel 50, Postbus 177,
3900 AD Veenendaal, tel. 08385 - 13978

1. Alleen vrije genade door L. van der Sluys. Ds. P. Vermeer van Kesteren schreef een Woord vooraf. Hij is oud-catechisant van Van der Sluys en vertolkt veler gevoelens. Hij zegt o.a.: Bij het doorlezen van de verschillende meditaties trof me, hoe groen en fris onze oud-leermeester nog mag zijn. Uit alles blijkt, dat hij niet raakt uitgekeken in het Woord van God. Op de hem zo eigen wijze mag hij een boeiend vertolker zijn van de leer van vrije genade. De titel van deze bundel is in dit verband treffend gekozen. Verrassend is dikwijls de wijze van benaderen, bemoedigend de nodiging tot de vrije genade in Christus. Uit de meditaties spreekt een diepe verwondering over het wondere heil van Gods gerechtigheid, welke zo heerlijk en onvermoed aan het daglicht kwam in de komst van de Zoon van God. Mensen tot dit heil te mogen leiden is altijd de hartelijke wens van onze oud-leermeester geweest. Maar de lezer oordele zelf, hoe dit alles in de verschillende meditaties mag doorklinken.

We willen ons hierbij aansluiten. We hebben wel vragen, b.v. als de schrijver Abraham bij het zoeken van een bruid voor Izak een type noemt van God de Vader en Izak van de Zoon van God en Eliëzer een beeld van de wet en van de Heilige Geest. De heer van der Sluys is godsdienstonderwijzer in de Hervormde kerk en heeft verschillende gemeenten gediend. Hij is nog in een paar gemeenten werkzaam.

Zijn arbeid is gewaardeerd. Het is te begrijpen dat vooral de vele vrienden en bekenden van de schrijver dit boekje graag willen bezitten. Het boek telt 125 blz. met 19 meditaties en kost f 17,95.

2. Twee pastorale brieven van Alexander Comrie.

Deze brieven zijn eerder gepubliceerd door Prof. Dr. M. van Rhijn in "Nederlandsch archief voor Kerkgeschiedenis", nieuwe serie, deel 30, 's-Gravenhage 1938, als bijlage van zijn artikel over J.L. Verster en zijn vrienden.

Ds. A. Moerkerken schreef in de nieuwe uitgave een Ten geleide, waarin hij o.a. zegt: De brieven zijn geschreven aan de achttiende eeuwse predikant Jean Louis Verster. Ze zijn pastoraal van inhoud en warm van toon. Duidelijk is, dat Verster een — zij het veel jongere — zielevriend van Comrie is. Het zijn pennevruchten van een oude, geoefende theoloog, die door strijd en lijden gerijpt en gelouterd is. De twee fronten, waartegen Comrie jarenlang gestreden heeft, antinomianisme en neonomianisme, worden ook in deze brieven weer zichtbaar.

Aan de brieven gaat vooraf een overzicht van Comrie's theologische inzichten, geschreven door G.H. Leurdijk. Dat overzicht bevat waardevolle gegevens. Het neemt het grootste gedeelte van het boekje in beslag. Comrie heeft de brieven geschreven, toen hij al emeritus was. Ze behouden hun pastorale waarde.

Het boekje telt 40 blz. en kost f 9,95. B.

KANOUSKY de jeugdige indiaan

13. De herstelling.
"Heere mijn God, ik heb tot U
geroepen, en Gij hebt mij genezen".
Psalm 30 : 3.

Toen het avond was geworden, haastte Kanousky zich om zijn meester een tweede bezoek te brengen. Maar helaas, de arme patiënt ijde. Zijn geest zwierf van het ene voorwerp naar het andere en hij kende nauwelijks zijn verpleegster. De volgende dag was hij iets beter, maar nog te zwak om iemand te ontvangen, ook kon hij niet anders dan fluisterend spreken.

Het was heel erg dat de verpleegster door dezelfde ziekte werd besmet, waardoor het leek, dat de zieke boer in een bodemloze put zou wegzinken. Hoewel zij slechts in lichte mate werd besmet, was er toch paniek onder de huisgenoten; zij waren allemaal bevreesd om de meester te verzorgen. Kanousky begreep, dat, wanneer een plicht werd gedaan met tegenzin en vrees, die niet goed zou worden volbracht. Terwijl al de knechten onrustig en angstig waren en de een op de ander wachtte om te helpen, bood Kanousky zijn diensten aan, die door allen met blijdschap werden aangenomen.

Hij had alle aandacht voor zijn meester. Dag en nacht was hij bij hem, hij gunde zichzelf nauwelijks tijd om te rusten. Onder zijn goede verzorging, behaagde het een genadig God, de boer weer op te richten. Deze moest de tederheid waarmee hij door Kanousky werd behandeld bewonderen en zijn achting voor de jonge Indiaan evenaarde die bewondering. Dit was het niet alleen. Het zal de lezer aangenaam zijn te vernemen, dat er indrukken van geestelijke aard in het gemoed van de boer waren ontstaan. Toen de boer Kanousky vroeg, waarom hij voor hem wilde zorgen, zelfs zijn leven voor hem wagen, antwoordde de jongeling: "Ik plaatste mijn leven en mag het elke dag toevertrouwen in de handen van mijn getrouwe God, ik weet, hetzij ik leef, hetzij ik sterf, ik ben behouden."

De indrukken op het gemoed van de boer zijn nooit meer verdwenen.

Het leek erop dat ook Kanousky, de barmhartige en getrouwe Indiaan, met de ziekte besmet was. Hij werd ziek; hoewel hij een zware koortsaanval te verduren had, toch behaalde zijn krachtig lichaam, onder de zegen des Heeren, de overwinning. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de man die hem vroeger zo vriendelijk behandeld had, zoals aan het begin is geschreven, zijn verzorger werd. Deze verklaarde voor het hele gezin, dat hij "in het verplegen van zo'n christen als Kanousky was, er niet om zou geven daarvoor te sterven". Tijdens zijn ziekte liet hij voor allen die hem zagen uitkomen, dat een waar christen niet hoeft te vrezen "voor de schrik des nachts, voor de pijn die des daags vliegt, voor de pestilentie die in de donkerheid wandelt, voor het verderf dat op de middag verwoest". Psalm 91 : 5 en 6. Hij bewees aan hen, dat het leven hem Christus was en het sterven zijn gewin. Zijn oude meester en de dienstknecht over wie wij juist schreven, verklaarden dat zij wensten zoals Kanousky te mogen zijn. Er is tweërlei hoop: Er is hoop waarvan Paulus zegt: "en de hoop beschaamt niet" en er is een andere hoop, waarvan Johannes zegt: "En een iegelijk die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is". Zij hadden deze laatste hoop, want de schrijver van deze kleine geschiedenis heeft gehoord dat de boer en zijn knecht reeds menig jaar geleefd hebben "naar de waarheid des Evangelies".

Kanousky's ziekte had hem genoodzaakt zich langer op te houden bij de boer, dan hij zich had voorgenomen. Er was echter een bode naar zijn meester gezonden, om hem te berichten van zijn ziekte. Hij dacht dat hij nu genoeg hersteld was om naar huis terug te keren. Toen hij van z'n voornemen vertelde, was de boer bedroefd bij de gedachte hem te moeten missen, hij had hem graag in zijn dienst gehouden, maar hij wist dat er geschreven stond: "Gij zult niet begeren uw naasten dienstknecht". Hij verzocht Kanousky, hem zo vaak als hij daartoe de gelegenheid had, te bezoeken en hem zo spoedig mogelijk verscheidene Bijbels en traktaten uit de stad te zenden.

Uniek in Nederland!

Vitamine-capsules en tabletten per post, direct van groothandel aan consument.
Uw bestelling wordt snel en met zorg uitgevoerd.
Een kleine greep uit ons assortiment:

- Knoflook-mistel-meidoorn caps., een prima middel tegen hoge bloeddruk. 300 st ~ f 20,00
- Lecithine caps. zenuwsterkend en cholesterol-verlagend. Goed voor hart en vaatstelsel. 270 st ~ f 25,-
- Nachtrust capsules. Puur plantaardig. werken niet verslavend. 200 st ~ f 20,00
- Vitamine E capsules. Voor mensen met o.a.: hartklachten, aderverkalking, beenkrampen, spataderen, winterhanden en -voeten, voor vrouwen in de overgang en suikerpatiënten. 200 st ~ f 20,00
- Vitamine C tabletten. Voor meer weerstand tegen infecties. Tevens noodzakelijk voor rokers en mensen die met rokers samenleven. 600 st ~ f 24,00

Wilt u meer weten of bestellen, bel dan:
08360- (s'avonds tussen 6 en 10 uur, en
38294 's maandags de gehele dag.)

Reform en Kruidenmarkt Elleboog 8
6714 KP Ede

EEN BETROUWBARE BIJBEL

in de Statenvertaling
voor minder geld!

GBS-Bijbel voor evangelisatie- doeleinden,

met verklarende woordenlijst,
handzaam formaat,
10,5 x 16 cm, stevige kft met zil-
veropdruk, 1362 pagina's, uitslui-
tend rechtstreeks via de GBS ge-
leverd f 12,50

Voor gratis verspreiding of tegen
lagere prijs kan een beroep ge-
daan worden op ons 'versprei-
dingsfonds'.

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT

WOORD HET WEER EEN MAATJE GROTER?

Nee, natuurlijk niet!
Die pondjes moeten
er gewoon vanaf!
Onze plantaardige
vermageringstabletjes
helpen U hiermee op
een verantwoorde
wijze!
Kuur voor een maand
f 20,-.

DROGISTERIJ SIKKING

Barrevoetstraat 5,
2011 WL Haarlem
Tel. 023 - 312882/
324606.
Postgiro 190609.

Als u wat te vieren hebt:
hou het in 'IRENE': stijl-
vol, gezellig, huiselijk,
betaalbaar en . . . in
eigen kring!

HOTEL - REST.

'IRENE'

Fam. Bostelaar
ELSPEET
tel. 05779 - 1236

■ Ga er in 't najaar
even uit. U zoekt uw ei-
gen, huiselijke sfeer,
zonder T.V.?

Bel pension
"REPOS AILLEURS" te
Driebergen dicht bij kerk
en bos.
Tel. 03438 - 12466.

Wel eens op TEXEL geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en . . . rust.

U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van

volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w.
Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.